

virtuele en het simulacrum heersen. Theater als een eiland van échte ontmoetingen, zonder enige vorm van mediatisering. Zou er niet meer effect te verwachten zijn van een scène waarin de toeschouwer de confrontatie aangaat met de leegte, met de afwezigheid? Niet door die afwezigheid te representeren zoals bijvoorbeeld Beckett deed in zijn volledige desolate teksten, die, zoals *Fin de Partie*, toch altijd binnen de veilige grenzen van de metaforisering van de leegte blijven. Noch door die leegte te demonstreren zoals een Jan Lauwers doet in voorstellingen als *Images of Affection of No Comment*. Ook daar situeert de leegte die het centrum van de scène beheerst zich binnen een representerende logica. We hebben op de scène een val in de leegte nodig met het effect en de envergure van de sprong die Yves Klein maakte in zijn trucage-montage foto *Saut dans le vide*.

Ik stel me een lege ruimte voor waarin de toeschouwer echt op zichzelf is aangewezen. Niemand in de buurt om zijn gevoelens mee te delen, niemand om troost te bieden voor zijn pijn, geen bescherming of geborgenheid in een sociale groep. Waarom zou het theater nog uitgaan van een vals gevoel van sociale cohesie in een tijd die beheerst wordt door een extreem individualisme? Waarom doen geloven dat we dezelfde lach en hetzelfde verdriet zouden delen? Dat kunnen we beter overlaten aan de vermaakindustrie, aan het voetbal en de *mexican wave*, aan de musical. Die zijn veel beter toegerust om het publiek de korte maar dure illusie te geven dat het een gemeenschap vormt. Waarom van het theater het utopia van de samenhangigheid maken, wanneer de kern van de postdramatische scène de eenzaamheid is? Waarom nog theaters bouwen voor honderden toeschouwers? Wat we nodig hebben is een theater waarin de toeschouwer kan geconfronteerd worden met zichzelf, met de eigen leegte. Ik stel een theater voor waarin de toeschouwer wordt achtergelaten met zijn eigen terreur, waarin hij wordt gebrutaliseerd met zijn eigen woede, waarin hij alleen gelaten wordt met het gat in zichzelf. Theater moet ons niet

IK STEL ME EEN LEGE RUIMTE VOOR
 WAARIN DE TOESCHOUWER ECHT
 OP ZICHZELF IS AANGEWEEZEN.
 NIEMAND IN DE BUURT OM
 ZIJN GEVOELEN MEE TE DELEN,
 NIEMAND OM TROOST TE BIJDEN
 VOOR ZIJN PIJN,
 GEEN BESCHERMING
 OF GEBORGENHEID IN EEN SOCIALE
 GROEP. WAAROM ZOU HET THEATER
 NOG UITGAAN VAN EEN VALS GEVOEL
 VAN SOCIALE COHESIE
 IN EEN TIJD DIE BEHEERST
 WORDT DOOR EEN EXTREEM
 INDIVIDUALISME?

vertroosten met een onbestaand gemeenschapsgevoel, het moet juist de individuele staat van ons leven maximaliseren, het moet een hypertrofie creëren van de eenzaamheid. Lehmann heeft het in de laatste pagina's van zijn bijbelboek over het theater als een plek van 'emotionele training'. Ik denk dat de meest geëigende postdramatische training diegene is waarin we oog in oog komen te staan met de mechanismen van medeplichtigheid met de hedonistische wereld waar we deel van uitmaken.

Daarom hebben we ruimtes nodig voor één enkele toeschouwer, met niets meer dan een spiegel waarin je kan kijken naar je eigen reflectie. Theater als een machine die de *Saut dans le vide* genereert. We hebben geheugeninstrumenten nodig die de toeschouwer confronteren met de eigen vergeten of verdruchte gevoelens. We hebben virtuele omgevingen nodig waarin de eigen gruwelijke en kannibalistische affecten (zoals Artaud die beschreef) worden geactiveerd. We hebben behoefte aan tijdshallucinaties waarin het lijkt alsof je voor eeuwig alleen gelaten wordt, ruimtehallowinatsies die je het gevoel geven achtergelaten te zijn in de woestijn. Theater als een kooi waarin je wordt opgesloten. De sleutel is zoek.

Het postdramatische theater is niet langer een *theatrum orbi*. Noch een plaats voor representatie. Het koestert niet langer het denkbeeld van het aanwezige of het ontmoetende in een *live art* gebeuren. Het is essentieel de plek van het afwezige en de leegte. Regisseurs moeten zich omscholen tot ingenieurs die dit soort theatrale ervaringen kunnen creëren. Ze kunnen daarbij gebruik maken van de mogelijkheden die geboden worden door implantaten van sensorische instrumenten, van driedimensionale virtuele realiteitseffecten, van chemische processen of wat dan ook. Acteurs worden assistenten in dit laboratorium van het absenteïsche theater. Centraal in deze ruimte is de toeschouwer-patiënt-acteur die achtergelaten wordt in de eigen leegte. ●